

Втома від війни та мир за будь-яку ціну

16 жовтня 2015 *Марина Довженко* 34 [версія для друку](#)

Як центральні телеканали висвітлювали проблеми вимушених переселенців та життя на окупованих територіях. Квітень — липень 2015 р.

Понад 700 матеріалів, пов'язаних із життям на окупованих та прифронтових територіях, а також проблемами вимушених переселенців, вийшло в період із квітня по липень 2015 року в новинах «1+1», «Інтера», ICTV, 5-го каналу й телеканалу «Україна». Загалом це становить 7 % від загальної кількості матеріалів; якщо в новинах «України» частка сюжетів і повідомлень на ці теми становила понад 12 %, то на «1+1» та 5-му каналі — заледве 5 %.

Матеріали, охоплені цим оглядом, стосуються тем, важливих як для мешканців окупованих і прифронтових територій, так і для переселенців: проблеми з перепустками й перетином лінії фронту, відбудова інфраструктури, робота на окупованій території та нових місцях, пенсійний туризм, відносини між носіями різних поглядів, безпека в регіоні тощо.

Тенденції попереднього [огляду](#) зберігаються: матеріали всіх телеканалів є шаблонними, журналісти не гребують стереотипами й узагальненнями, незважаючи на потреби аудиторії. Ці вади можна пояснити як недостатньою обізнаністю про ситуацію, так і складними умовами роботи у прифронтовій зоні. Збереглась ще одна негативна тенденція: сюжети різних каналів подекуди ідентичні й містять синхрони одних і тих самих героїв. Це, з одного боку, відображає ситуацію зускладненим доступом до спікерів у зоні конфлікту, з іншого — недостатню активність і кмітливість журналістів. Наслідком цього є систематичне порушення стандарту балансу думок та повноти подання інформації.

Ще однією проблемою є тотальне використання тем та інформаційних приводів, пов'язаних із переселенцями та мешканцями окупованих територій, для відвертого піару й політичної джинси. Так, на «Інтері» проблеми окупованих та прифронтових територій традиційно коментують народні депутати

від «Опозиційного блоку» (представником якого є співвласник каналу Сергій Львовичкін) — Наталя Королевська, Юрій Бойко та інші. На «Україні» такою собі щоденною рубрикою є корпоративна джинса Ріната Ахметова: повідомлення про діяльність гуманітарного штабу «Допоможемо», доставку харчів на окуповані та прифронтові території, виплату компенсацій, медичну та психологічну допомогу постраждалим, переселенцям тощо. В кожному матеріалі лунають подяки Ахметову від вдячних мешканців Донбасу: *«Если бы не он, мы б вообще не выжили», «большое-большое ему, огромное спасибо, низкий поклон ему»*.

Крім того, ціла низка кореспондентів центральних телеканалів, перекручуючи інформацію та порушуючи професійні стандарти, формують некоректний образ мешканця окупованих чи прифронтових територій, або ж переселенця.

Проблеми з пересуванням та перепустками

У квітні — липні 2015 року тема перепусток для перетину лінії розмежування була однією з ключових. Майже щодня в теленовинах з'являлися матеріали про труднощі, з якими стикаються мешканці регіону при спробі виїхати з окупованих територій або заїхати на них. Переважно в цих матеріалах змальовуються кілометрові черги, подаються коментарі цивільних про години очікування й нарікання на хабарництво.

Особливо актуальною тема стала в середині червня, коли було запроваджено систему електронних перепусток для полегшення перетину лінії розмежування. Частина каналів просто повідомили про запровадження нової системи, натомість на «Інтері» й «Україні» її жорстко розкритикували:

«Ирина Исаченко, журналист: В свете этих новых правил, я так понимаю, что автобусом, например, уехать из Киева в Донецк уже невозможно. Это не упрощение. Это такой очень серьезный удар по переселенцам и мы в очередной раз чувствуем, что правительство не помогает нам как-то, а наоборот усложняет и тем, кто выехал детям работоспособным, и тем, кто остался там» («Інтер»);

«Энрике Менендес, активист волонтерской группы "Ответственные граждане": Очень трудно понять логику этих действий, что для жителей, которые остались на территориях неподконтрольных Украине, это очередной удар ниже пояса от страны, к которой многие здесь все еще сохраняют лояльность» («Україна»).

Ті самі «Інтер» та «Україна» приділили увагу акції на київському Майдані Незалежності, на яку вийшли переселенці, вимагаючи спрощення системи перепусток, скасування заборони на торгівлю з окупованими територіями тощо.

Майже в усіх матеріалах центральних телеканалів мешканці окупованої частини Донеччини й Луганщини виїжджають на вільну територію по дешевші харчі, а часом перевозять контрабанду. Подекуди складається враження, що контрабанда якщо не легалізується, то, принаймні, виправдовується складними умовами:

«В стремлении заработать контрабандисты даже прокладывают новые дороги в обход блокпостов. Полный багажник бытовой химии, 15 мешков сахара и другие продукты. Водитель не скрывает — везет на продажу. Говорит, это единственный способ выжить по ту линию фронта».

Сергей, житель Краматорска: “Ну таким, да. А чим зараз заробиш?”» («Україна»).

Часто наголос робиться на тому, що українські військові забороняють місцевим перетинати кордон у недозволених місцях, не пропускають без перепусток і не дозволяють провозити заборонені речі: *«Тож аби провести товар, місцеві вдаються до хитрощів. Зазвичай це немовля на руках або байка про померлого родича. Таких історій тут уже тисячі» (ICTV).*

Зруйноване житло та інфраструктура

Тема зруйнованого житла й інфраструктури виринає майже в кожному матеріалі з окупованих територій чи зони бойових дій. Як правило, це коментарі місцевих мешканців про руйнування будинків, відсутність доріг, транспорту та зв'язку, проблеми з медичним забезпеченням і нарікання на те, що влада не відбудовує регіону. Часто в сюжетах показують, як українські військові відновлюють інфраструктуру самотужки чи допомагають у цьому місцевим. Подекуди тему зруйнованої інфраструктури використовують для критики влади депутати від «Опозиційного блоку» на «Інтері» та «Україні».

Ще один часто згадуваний аспект цієї теми — проблеми трансляції українських телеканалів на прифронтовій та окупованій території. Журналісти наголошують, що чимало місцевих мешканців формують свої погляди під впливом російського телебачення. Тому відновлення трансляцій українських каналів подають як позитивну новину — зокрема, наприкінці квітня «1+1» та 5 канал повідомили про відновлення телевізійної вежі у Слов'янську.

«Основна розвага в Станиці Луганській — телевізор з російськими каналами. По радіо передають новини від бойовиків. І патріотичні ополченські пісні. Завдяки російській пропаганді місцеві знають навіщо повалили станичного Леніна.

Жінка: Россія стільки уже гуманитарки на Луганск привезла, что тут люди прожили и не видели стільки продуктов.

Щоправда жителі окупованого Луганська за продуктами їдуть до підконтрольної Україні Станиці. Ціни для провінції космічні. Але жінка, яка приїхала з Луганська за продуктами каже — у них ще вищі. А зарплат не бачили давно» (ICTV);

«Коли ми прийшли в центр і почали спілкуватися з людьми, то тут достатньо агресивно налаштовані щодо української армії і власне українська армія це знає, і пояснює це тим, що тут, на жаль, до сих пір не працює українське телебачення, і все що дивляться тут місцеві мешканці, — це “Новоросія ТВ” і власне російські телеканали. Я думаю що всі знають, яку інформацію несуть ці канали. Власне, тому і такі настрої» (5 канал);

«Вояки, що захищають Станицю Луганську, теж слухають, як пропагандистське радіо агітує місцевих проти них же воювати. Чому за цей час держава досі не вимкнула російську пропаганду? Це питання вояки передають на Київ і не приховують: захищати країну, коли попереду сильний ворог а за спинами розгнівані люди, у край складніше» («1+1»);

«У місті на самісінькому лезі передової працюють магазини та ринки. Появі пресі продавці не раді. Тут вірять у популярний на фронті міф, що після від'їзду журналістів це місце обов'язково

розбомблять. А ще говорять ярликам пропагандистів із російського телебачення: начебто Авдіївку обстрілюють українські військові.

Місцева жителька: Нам не надо ДНР. Нам надо Украина. Но Украина хорошая, а не та, которая по нас стреляет. А которая защищать тут будет» (ICTV);

«Военные уверены — если бы тут работало украинское телевидение, тех, кто верит российской пропаганде, стало бы еще меньше» («Україна»);

«Стабільність тут і в настроях. Що на Україну напала Росія тут більшість навіть не підозрюють.

Юрій Єськов, житель Станиці Луганської: — Война. — А между кем? — А между кем? Как бы вам сказать, между кем? Это тоже трудный вопрос, между кем. Ну, не между Россией и Украиной, я вам сразу говорю. Не между ними» («1+1»);

«И обычные жители, и чиновники уверены — без возвращения украинских телеканалов эту — гибридную войну не выиграть» («Україна»);

«В Авдіївці 80 % населення не підтримують Україну. Багато чоловіків пішли воювати в самопроголошену ДНР. Перцю додає ще й інформаційна атака. Бо в Авдіївці не працюють українські канали. Тож поодинокі вояки майже не ходять — переміщуються автомобілями» (ICTV).

Зауважмо, що точної інформації, заснованої на соціологічних дослідженнях, про рівень підтримки сепаратистських ідей та поширення російських телеканалів і радіостанцій у прифронтових, а надто окупованих районах Донеччини та Луганщини в телесюжетах немає. Журналісти здебільшого оперують суб'єктивними спостереженнями та припущеннями, які часто-густо видають за факти.

Інформації про життя на окупованих територіях у новинах непропорційно мало. Лише телеканал «Інтер» у рубриці «В окупації» фактично щодня подавав інформацію з окупованих районів Донеччини та Луганщини в форматі телефонних розповідей тамтешніх мешканців. Здебільшого йшлося про нестачу їжі та медикаментів, зростання цін, запровадження в обіг російських рублів, проблеми з отриманням пенсій тощо. Натомість повноцінних сюжетів на ці теми було небагато навіть на «Інтері». Здебільшого повідомляють про проблеми з відбудовою зруйнованих будівель та порожні обіцянки місцевих чиновників. Зауважмо, що телеканали не надто винахідливі в пошуку власних джерел на окупованих територіях, тому не лише відео, а й просто інформація з-за лінії розмежування потрапляє до новин нерегулярно.

Цікаво, що про мітинг у Донецьку з вимогами припинення вогню повідомили всі канали, але з різними акцентами: «Одні мітингувальники вимагали Забирайтеся всі! Інші вимагали, аби “ДНР” пішла в наступ та прогнала українську армію» («1+1»), «Люди даже перекрыли центральную улицу города. А российские СМИ воспользовались картинкой, подали информацию о митинге, мол, дончане требовали не прекращения огня, а немедленного наступления» («Інтер»), «Скандували “припиніть війну”, “поверніть нам житло”, “у нас розбили будинки”» (ICTV), «Собравшиеся требовали остановить войну» («Україна»).

Часто в матеріалах центральних телеканалів ідеться про важкі моральні умови життя в окупації: «Участились визиты сотрудников МГБ “ЛНР”. В основном это в образовательных учреждениях, большие производственные коллективы. Проводят беседы. Вызывает, как в 37-м году советуют

виявлять инакомислящих, оставляют свои контактные номера с усиленным требованием, чтоб им обязательно выявляли, перезванивали» (Інтер); «Донецк живет в двух абсолютно разных реальностях. В центре кипит светская жизнь — работают театры, открыты рестораны. А вот жители окраин выходят митинговать: они все еще живут под обстрелами» («Україна»). До Дня захисту дітей «1+1» запусив спецпроект «Діти війни», а «Інтер» зняв сюжет про інтернат в Амвросіївці, якого не існує офіційно.

Житло й робота для переселенців

Лише поодинокі матеріали містять корисну інформацію для переселенців: поради, як оформлювати документи, де шукати допомоги тощо. Здебільшого це історії життя переселенців. Приблизно половина матеріалів на цю тему вийшли на каналі «Україна» й присвячені тому, як на допомогу переселенцям приходять гуманітарний штаб Ріната Ахметова. Переселенців показують повністю залежними від гуманітарного штабу.

Натомість історій переселенців, що змогли розпочати нове життя й досягли успіху, дуже мало — менше десятка матеріалів за весь час («1+1», «Інтер», «Україна», ICTV). Подекуди акцент робиться на тому, що переселенці приживаються на нових місцях завдяки допомозі місцевих мешканців, на яку не завжди сподіваються:

«Світлана Матвієва, мати: Я раньше считала, что такой прием, это просто показуха. Меня перед отъездом родственники и знакомые так напугали. Они говорили, что тебя везут, как котика в мешке, детей продадут за границу, а тебя вообще могут в проституцию сдать».

Кореспондент: Вмовити родину переїхати було надзвичайно складно, кажуть волонтери. Жаків війни та голоду люди бояться менше, ніж міфічних карателів та хунти. Так працює ворожа пропаганда («1+1»).

Лише поодинокі матеріали, зокрема в новинах «Інтера», демонструють протилежну ситуацію, коли переселенців не приймають на нових місцях, перешкоджають у започаткуванні бізнесу тощо. Небагато говорять про реальні проблеми, з якими стикаються переселенці: бюрократичні перепони, необхідність постійно доводити свої проукраїнські погляди, упередження щодо «донецьких» («Інтер»), проблеми з оформленням на роботу з донецькою чи луганською реєстрацією («Інтер»), нестачу житла (ICTV, «1+1»):

«Елена Прядько, переселенка из Донецка: Это унижение человеческого достоинства, других граждан Украины не проверяют: проживают ли они по месту регистрации или не проживают. Кроме этого, все эти положения предусматривают неоднократное посещение органов социальной защиты населения, которые выдают эту справку, после этого посещение миграционной службы, чтобы поставит отметку на этой справке» («Україна»).

З огляду на початок вступної кампанії, телевізійники звернулися й до теми доступу як переселенців, так і мешканців окупованих територій до освіти. Проте ця проблема подана досить поверхово. У квітні низка сюжетів була присвячена можливостям для мешканців окупованих територій здати зовнішнє незалежне оцінювання («1+1», «Україна», «Інтер»). У червні — липні «Інтер» та «Україна» говорили про студентів і школярів із Луганська, які не отримали обіцяних російських дипломів та атестатів: натомість їм видали документи «ЛНР», які дають право навчатися лише в місцевих вишах. Також на

«Інтері» обговорювали не дуже високі результати ЗНО дітей із прифронтових територій, зумовлені тим, що вони не мали змоги повноцінно вчитися. Та все це лише поодинокі матеріали.

ICTV, «Україна», «1+1» і 5 канал присвятили окремі матеріали вищим навчальним закладам та науково-дослідним установам Донеччини та Луганщини, що переїхали на вільні території. Проте в матеріалах телеканалів гостро бракує конкретної інформації про те, як мають діяти абітурієнти з окупованих та прифронтових територій, які вони мають права та які можливості пропонує їм держава.

Робота на окупованих територіях

Образ мешканця окупованих територій не змінився порівняно з попереднім оглядом: у багатьох матеріалах робляться акценти на безпринципності й неперемінливості мешканців Донбасу, начебто готових підтримувати будь-яку владу, яка їх годує («*Тутешні бабусі присягаються — якщо пенсію платить Україна, то і вони українки*», ICTV).

Проблема зайнятості в окупованих регіонах практично не обговорюється — трапляються лише поодинокі згадки про труднощі з пошуком роботи, про небезпеку традиційних занять, таких як риболовля та сільське господарство (ICTV). На всіх центральних телеканалах у квітні вийшли сюжети про страйк шахтарів, яким не платять зароблених грошей, та вчителів, яким із січня затримують зарплатню («Інтер»). Крім того, «Інтер» та «Україна» критикували рішення влади тимчасово обмежити на непідконтрольних Україні територіях дію пакту про громадянські й політичні права, а також Європейської соціальної хартії.

Тема «пенсійного туризму» побіжно виринає в багатьох сюжетах, але конкретної інформації про те, якими є механізми видачі пенсій тощо, в них зазвичай немає. Натомість журналісти розповідають про виплату на окупованих територіях пенсії в російських рублях і цитують мешканців окупованих територій, які нарікають на затримку пенсій від окупаційної влади.

Стосунки між проукраїнськими та проросійськими громадянами

Попередній огляд засвідчив замовчування цієї теми. У квітні — липні вона де-не-де виринала в матеріалах центральних телеканалів. Більшість цих матеріалів — про річницю звільнення населених пунктів, із акцентами на зміні поглядів місцевих мешканців. Першим був [сюжет](#) «1+1» від 9 травня про погляди мешканців Маріуполя. Тенденційність викладу, узагальнене твердження про «ватні» погляди маріупольців спричинили обурення в соціальних мережах та неоднозначну реакцію глядачів. Це спонукало «ТСН» до розвитку теми:

«Прифронтовий патріотизм. Маріупольці розгорнули цілу дискусію на цю тему після того, як “ТСН” розповіла про настрої мешканців міста 9 травня. На нашу адресу надійшло безліч листів. Виникли суперечки в соціальних мережах. Люди наперебій розповідали, як змінила війна мислення городян і як об’єднала їх ця біда. А ще — що вони роблять для перемоги. Днями моя колега Наталя Мосейчук з’їздила до Маріуполя взяти кілька інтерв’ю. Перше — з авторкою листа, який вразив своєю щирістю й підкорив людяністю. Дивіться його на сайті tsn.ua.

Наталя Мосейчук, ведуча “ТСН”: Очень важно понять вот этот вот год и понять, насколько Мариуполь изменился и изменился ли вообще.

Юлія Яременко, жителька Маріуполя: змінився сильно, ось сильно. Дуже багато... ну, ти ж про війну ніколи не думаєш і дуже часто ти не розумієш, там батьківщина, патріотизм, ну, таке, ну, там, в школі чого-то вчили.

Наталія Мосейчук, ведуча "ТСН": А коли Маріуполь зрозумів, що війна?

Юлія Яременко, жителька Маріуполя: Війна вчить. Ось ми в вересні забирали, а, наприклад, зимою вже діти знали, як би вчителі відповідальні були, що якщо вчитель хлюпає, вони повинні падати під парту».

Наталія Мосейчук, ведуча "ТСН": Мир будь якою ціною. Уже не важливо, там з російським прапором, з українським, лише б не стріляли.

Юлія Яременко, жителька Маріуполя: Я намагаюсь пояснити, що якщо не буде нашої армії, то буде одразу ж чужа. І все однако ж будуть стріляти. І ось коли намагаюсь людям пояснити, вони мені говорять за Україну, що там твій Порошенко. Я пояснюю, товариші, ось президент, там уряд — це одне. А земля твоя, батьківщина — це взагалі різні речі абсолютно. Уряд можна змінювати. Не підходить тобі, це ж не привід звати на свою землю... ну ще і когось, керівника, якому свій-то народ не дуже... Я коли слухаю ось це, що про звільнення Донбасу, ну смішно ж, свої люди не потрібні. Легко любити свою країну, якщо вона, наприклад, найкраща в Європі за рівнем життя або там найкраще соціальне забезпечення. Таку країну легко любити. А патріотизм — коли ти любиш свою країну... просто тому що вона твоя.

Наталія Мосейчук, ведуча "ТСН": У мене є список загадок, які я до сих пор не можу пояснити. 20 років ми бачимо жовто-блакитні прапори і раптом у нас наступає така, ніби ідіосинкразія на все жовте. Ось з чого б це?

Юлія Яременко, жителька Маріуполя: Мені здається, той, хто не може відокремити країну від влади, це у них таке. Часто пишуть, що ви всі на уряд, ви ось самі давайте. Давайте самі щось робіть. Ось за цей рік український народ уже стільки сам зробив. Жартує, що якщо ядерна кнопка потрібна, волонтери б її дістали. То є, український народ зробив стільки за цей рік, що уряду пора до нього хоча б як-то підтягнутися. Для мене ось ті, хто стоїть, хто Маріуполь захищає з минулого року, захищали, зараз захищають — це герої. Я ж не можу захистити себе, батьківців своїх, своїх дітей від чужої армії, від чужих танків, від мінометів, я не можу. А вони це роблять. І мені так хочеться, щоб коли їм там особливо важко доводиться або, може бути, коли вони щось таке чувають неприємне — щоб у них не виникало такого відчуження, що ось вони там марно знаходяться. Тому що в Маріуполі є люди, яким їм вдячні і які... ну ось я сподіваюся на їх захист. Мені дуже хочеться, те, які в інтернеті, я там вписувала. В інтернеті ще можна знайти тих, хто загинув в Маріуполі, поїхати в ті села або в ті міста, хоча б зайти извинитися, дякувати сказати. Я не знаю, що сказати родинам тим. Вся підлога війни, ось я крім як підлога не можу по-іншому називати. І ось несправедливість в чому заключається, дуже багато з тих, хто звався "російський мир", вони жити будуть далі, коли війна закінчиться. А з тих, хто там хотів зберегти своїх, уже ніколи не буде. І це жахливо, хоча б і з родинам сказати дякувати. Ось це те, про що я мрію».

У червні «1+1» і ICTV повернулися до зміни настроїв у Маріуполі в поодиноких матеріалах. Також у новинах «України» та «1+1» ішлося про зміну настроїв у звільненому Рубіжному. В матеріалі «1+1»

про річницю звільнення Лисичанська акцент зроблено на тому, що мешканці міста відмовилися молитися зі священниками Української православної церкви Московського патріархату.

Матеріали про річницю звільнення Слов'янська вийшли в новинах усіх центральних телеканалів. Деякі з них були оптимістичними, з мінімальним наголосом на проблемах (ICTV, 5 канал), інші, навпаки, сфокусувалися на проблемах — сепаратизмі, що причаївся, недостатньо успішних зусиллях влади з відбудови міста («1+1», «Інтер»). «Україна» не обійшла без згадки про ключову роль Ріната Ахметова.

Жодним чином не розкривається в новинах ставлення до людей, які брали участь у так званому референдумі «ДНР». Є лише поодинокі цитати на цю тему:

«Те несчастные 15–20 %, которые стояли в очереди и голосовали за “ДНР” — их здесь просто нету фактически никого. Кто разъехался в Ростов в Россию, кто уехал в Киев к так называемым фашистам, и прекрасно там живут, никто не говорит, что там плохо. А здесь остались люди, которые просто не могут выехать, у них нет возможности» («Інтер»);

«Раиса Митрофановна нянчится с внуком и вспоминает так называемый референдум.

Раиса Митрофановна, жительница Дзержинска: Ходили, конечно, ходили — думали, в лучшую сторону, а оно получилось, наверно, в худшую сторону» («Інтер»);

«Алла, жителька Мар'їнки: Я их просила, чтобы они организовывали республику? Да мне было нормально и в Украине. Я плохо жила, но я жила. Понимаете? Мне не били окна, меня не стреляли, меня мордой в грязь не топтали. Я 13 часов не лежала, не сходя в туалет. Говорят, что Донбасс это не Украина. Это брехня. Донбасс — это Украина. Был и будет Донбасс Украиной» (ICTV).

Загалом, як уже було зазначено вище, уявлення про настрої місцевого населення та їхні зміни журналісти складають із ситуативних розмов з поодинокими громадянами, які не відмовляються давати коментарі. Тому більшість узагальнень є хибними або являють собою wishfulthinking — твердження, які насправді є проекцією сподівань журналістів.

Стосунки з військовими у прифронтовій зоні

Здебільшого телевізійники цитують слова вдячності українським військовим від місцевих мешканців, синхроні військових про те, що вони допомагають, зокрема їжею, й захищають населення міст, селищ і сіл, у яких дислокуються. Про ставлення місцевих до бойовиків не говорять узагалі, або ж акцентують на тому, що по допомогу до сепаратистів не звертаються: *«А где они, "ДНРовцы"? Я сюда прихожу, больше некуда»* (ICTV). Проте час від часу тележурналісти натякають, що місцеві говорять про підтримку України на камеру, на рівні підтексту вказуючи на те, що їхня реальна позиція може бути іншою.

Значно менше матеріалів показують напруження, що виникає у відносинах місцевого населення та військових: недовіру, наявність інформаторів бойовиків серед місцевих, неприйняття української армії тощо. Здебільшого про це говорять 5 канал, «1+1» та «Інтер». Часто подібні матеріали сповнені надмірного пафосу: *«Він ще одна покалічена душа цієї війни сповнена фатальних протиріч. Не хоче залишатися на українському боці, але невпевнений, що бойовики не покарають його. Не хоче воювати,*

але хоче повернутися до свого командира і не знає, хто він тепер — українець, росіянин, “новорос”» («1+1»).

У серії вже згадуваних матеріалів «В окупації» на «Інтері» лунає думка донеччан і луганчан про те, що люди йдуть на співпрацю з окупаційною владою за гроші.

Безпека у прифронтовій зоні

Ця тема виринає мало не щодня. Військові й цивільні нарікають на міни в містах і селах у прифронтовій зоні, телевізійники повідомляють про постійну роботу саперів. Регулярно в теленовинах інформують про обстріли, причому всі канали наголошують на тому, що українські військові відповідають лише за крайньої потреби, дотримуючись Мінських домовленостей.

Значно менше акцентують на тому, що місцеві мешканці беруть участь у будівництві захисних споруд, надають техніку землю тощо. Переважно інформація про це з'являється на 5-му каналі та «1+1». Із інших матеріалів складається враження, що місцеве населення не бере участі в організації оборони, а лише бідкається, нарікаючи на руйнування й відсутність ліків, і чекає допомоги від військової адміністрації.

Висновки

Тележурналісти вкрай обмежені у виборі джерел інформації про події на окупованій території — як у Донецькій і Луганській областях, так і в Криму. Вони, за винятком телеканалу «Інтер», не вдаються до допомоги мешканців цих територій, а поїздки за лінію розмежування кореспондентів українських телеканалів фактично неможливі. Разом із тим, навіть висвітлюючи події та проблеми на вільних територіях, журналісти часто видають заштамповані, стереотипні сюжети з однаковими синхронами й фактами, отриманими з офіційних джерел. Про перевірку офіційних повідомлень в альтернативних джерелах не йдеться взагалі, хоча саме цього вимагають професійні стандарти інформаційної журналістики.

Незмінною залишається поверховість висвітлення ситуації у прифронтовій зоні, на окупованих територіях та життя переселенців. Журналісти тяжіють до драматизації, натомість у їхніх матеріалах бракує конкретної інформації, корисної як мешканцям цих територій, так і переселенцям. Наприклад, як отримати паспорт (*«Чтобы выехать — нужен паспорт, а чтобы получить паспорт — нужно выехать. Как луганским подросткам справиться с этим ребусом»*, «Інтер»), як оформити пенсію, як зареєструвати дітей, народжених на окупованих територіях, тощо. Що, втім, не заважає «Інтеру» та «Україні» використовувати побіжні згадки про ці проблеми для критики чинної влади та самопіару «Опозиційного блоку».

Залишається помітною небезпечна тенденція до упередженого висвітлення проблеми переселенців та настроїв мешканців прифронтових територій. Лейтмотивом майже всіх матеріалів із окупованих та прифронтових територій є нестача ліків та їжі (зокрема, в сюжетах каналу «Україна» частіше, ніж деінде, вживається термін «гуманітарна катастрофа»), втома від війни та прагнення миру за будь-яку ціну.

Проект здійснюється за фінансової підтримки польського фонду «Солідарність» у рамках Польсько-канадської програми підтримки демократії.